

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

stan i perspektywy

R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 2000 ROKU

ISSN 1641-2664

**ANALIZY
RYNKOWE**

Redaktor naczelny
Jadwiga Seremak-Bulge

MARZEC 2014

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Maria Zwolińska (przewodnicząca)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Jadwiga Seremak-Bulge (redaktor naczelny)
Piotr Szajner (sekretarz redakcji)
Tadeusz Chrościcki
Bogumiła Kasperowicz
Jan Małkowski
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Barbara Domaszewicz

KOMITET REDAKCYJNY:

Maria Zwolińska, Andrzej Kowalski, Jadwiga Seremak-Bulge, Piotr Szajner, Marzena Trajer,
Ewa Machowina

REDAKTOR POPYTU NA ŻYWNOŚĆ:

Krystyna Świetlik

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 1140 egz. Ark. wyd. 10,5

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	6
I. Uwarunkowania makroekonomiczne	9
<i>Tadeusz Chrościcki</i>	
II. Ogólne tendencje w rozwoju popytu na żywność	11
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
III. Dotychczasowy i przewidywany popyt na podstawowe produkty żywnościowe	31
1. Mięso i przetwory	31
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
2. Produkty zbożowe	36
<i>mgr Paweł Wyrzykowski</i>	
3. Mleko i przetwory	42
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
4. Owoce i przetwory	46
<i>mgr inż. Irena Strojewska</i>	
5. Warzywa i przetwory	50
<i>mgr inż. Irena Strojewska</i>	
6. Ziemniaki	54
<i>mgr inż. Teresa Zdziarska</i>	
7. Cukier i wyroby cukiernicze	58
<i>mgr Krzysztof Hryszko</i>	
8. Tłuszcze jadalne	61
<i>dr Ewa Rosiak</i>	
9. Jaja	65
<i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	
10. Ryby i przetwory	68
<i>mgr Krzysztof Hryszko</i>	
IV. Popyt na żywność w Unii Europejskiej	73
<i>mgr Paweł Wyrzykowski</i>	
Aneks	85

W 2013 r. gospodarka Polski pozostała pod wpływem niekorzystnych warunków zewnętrznych, przy stopniowej poprawie koniunktury krajowej. W minionym roku tempo wzrostu PKB w Polsce wyniosło 1,6% (wobec 2,0% w 2012 r.) i rosło w kolejnych kwartałach. W I i II kwartale 2013 r. PKB zwiększył się realnie odpowiednio o 0,5% i 0,8% (w stosunku do analogicznych okresów 2012 r.), w III kwartale wzrósł o 1,9% (r/r), a w IV kwartale ukształtował się na poziomie o 2,7% wyższym niż rok wcześniej. Ożywieniu gospodarczemu sprzyjała poprawa globalnej koniunktury oraz sytuacji w kluczowych gospodarkach strefy euro, w tym zwłaszcza w gospodarce Niemiec, będących naszym największym partnerem handlowym. Hamująco na rozwój aktywności polskiej gospodarki oddziaływały: istotne zmniejszenie tempa wzrostu absorpcji funduszy unijnych i powiązanych z nimi inwestycji publicznych w związku z kończącym się w 2015 r. rozliczeniem obecnej perspektywy finansowej UE, zacieśnienie polityki fiskalnej skutkujące ograniczeniem wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz bariera popytu wewnętrznego generowana przez umiarkowany wzrost płac, malejące zatrudnienie i zmniejszającą się skłonność konsumentów do finansowania konsumpcji kosztem spadku stopy oszczędzania.

Na rynku pracy w 2013 r. utrzymywała się trudna sytuacja. Niewielką jej poprawę odnotowano w końcu roku, ale w całym 2013 r. przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób) było o 1,0% mniejsze niż przed rokiem (wobec wzrostu o 0,1% w 2012 r.). W końcu grudnia 2013 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 2157,9 tys. i była o 21,1 tys., tj. o 2,0% większa niż w analogicznym okresie 2012 r. Stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu 2013 r. ukształtowała się na poziomie 13,4% i była taka sama, jak rok wcześniej. Zwiększył się odsetek długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych, z 50,2% w grudniu 2012 r. do 53,7% w grudniu 2013 r.

Wzrost podaży pracy przekraczający wzrost popytu na pracę ograniczał presję na wzrost wynagrodzeń. W 2013 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej wzrosło nominalnie o 3,4%, wobec wzrostu o 3,7% w 2012 r. Za sprawą niskiej inflacji jego siła nabywcza zwiększyła się o 2,5%, podczas gdy przed rokiem wzrosła o 0,1%. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw było nominalnie o 2,9% wyższe, a realnie o 2,0% wyższe niż w 2012 r. Wyższe, niż przed rokiem, były także realne dochody ze świadczeń społecznych – przeciętne miesięczne realne emerytury i renty brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych o 4,4%, a realne emerytury i renty brutto rolników indywidualnych o 5,1%. Zwiększyła się realna wartość płatności o charakterze zasiłków (dla bezrobotnych, chorobowe itp.). Nie zmieniła się sytuacja dochodowa ludności utrzymującej się z pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Hamująco na tempo wzrostu funduszu nabywczego gospodarstw domowych oddziaływał również spadek dynamiki dochodów ludności utrzymującej się z pracy na własny rachunek poza rolnictwem oraz obniżka dochodów z własności. W 2013 r. zmalała wartość transferów pieniężnych od osób pracujących za granicą. Wzrosła natomiast realna wartość kredytów konsumpcyjnych w systemie bankowym, co wynikało zarówno ze złagodzenia kryteriów i warunków ich udzielania oraz obniżenia kosztu pozyskania pod wpływem redukcji marż w połączeniu z obniżkami stóp procentowych, jak i jednoczesnego wzmocnienia popytu na kredyt. **Ocenia się, że w 2013 r. globalne realne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych były o 1,9% wyższe od notowanych w 2012 r., w którym wzrosły o 0,1%.**

W projekcie Ustawy budżetowej na 2014 r. przewiduje się wzrost realnego PKB o 2,5% (wobec 1,6% w 2013 r.) oraz wzrost średniego rocznego poziomu cen towarów i usług konsumpcyjnych o 2,4% (wobec 0,9% w 2013 r.). Nie przewiduje

się istotnej poprawy w zakresie wzrostu zatrudnienia i stopy bezrobocia. Według założeń projektu Ustawy w 2014 r. przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej i w sektorze przedsiębiorstw będzie nieznacznie, bo o 0,1% mniejsze niż w roku poprzednim, liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrośnie o 0,2%, a stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu roku ukształtuje się na takim samym poziomie, jak w analogicznym okresie 2013 r. Wzrost przeciętnych miesięcznych realnych wynagrodzeń w całej gospodarce szacuje się na poziomie 1,0%, a w sektorze przedsiębiorstw – 1,1%. Na stosunkowo niewielki wzrost przeciętnej realnej płacy wpływ będzie miała przede wszystkim trudna sytuacja na rynku pracy, ograniczenie funduszu wynagrodzeń sektora rządowego i samorządowego oraz przyspieszenie inflacji. Zakłada się, że w 2014 r. wydatki socjalne sektora finansów publicznych (przeznaczone głównie na emerytury i renty) będą nominalnie o 4,1% wyższe niż w roku poprzednim. Według projektu Ustawy budżetowej nominalny wzrost przeciętnej miesięcznej emerytury i renty z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych może wynieść 1,6%, a realny – 0,5%.

Spodziewana poprawa sytuacji gospodarczej w 2014 r. stwarza szansę na ożywienie konsumpcji prywatnej będącej głównym składnikiem krajowego popytu. Zgodnie z projektem Ustawy budżetowej, w 2014 r. przewiduje się wzrost spożycia ogółem o 1,6%, w tym indywidualnego o 2,1%, przy stabilizacji spożycia publicznego. Wzrostowi spożycia prywatnego będzie sprzyjać niska inflacja, niskie stopy procentowe, stabilizacja rynku pracy i stopniowa poprawa nastrojów konsumentów. Zerowe tempo wzrostu spożycia publicznego - to efekt kontynuacji działań konsolidacyjnych zmniejszających deficyt sektora finansów publicznych.

W związku z przewidywanym ożywieniem konsumpcji prywatnej, zwiększeniem inwestycji przedsiębiorstw oraz inwestycji publicznych finansowanych

zarówno z budżetu państwa, jak i środkami z funduszy strukturalnych UE z nowej perspektywy 2014-2020, średnioroczna dynamika PKB może być nieco wyższa, niż przewiduje Ministerstwo Finansów. Można przypuszczać, że w 2014 r. wraz z poprawą koniunktury gospodarczej, szybciej niż w roku poprzednim będą rosły dochody ludności utrzymującej się z pracy na własny rachunek. Jednakże ze względu na utrzymujące się negatywne tendencje na rynku pracy determinujące tempo wzrostu wynagrodzeń, przewidywane spowolnienie dynamiki wzrostu dochodów emerytów i rencistów, wzrost obciążeń fiskalnych, zamrożenie funduszu płac w sferze budżetowej i przyspieszenie inflacji, perspektywy istotnej poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2014 r. są mało realne. Oczekiwania dotyczące podstawowych wielkości makroekonomicznych w gospodarce pozwalają szacować, że w 2014 r. dochody realne do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych będą się kształtować na poziomie o 2,0-2,5% wyższym od notowanego w 2013 roku. Ich wzrost będzie więc nieco wyższy od notowanego przed rokiem, kiedy wyniósł 1,9%. W tych warunkach należy się liczyć z niewielkim ożywieniem popytu na żywność.

W 2014 r. istotnymi czynnikami determinującymi tempo wzrostu gospodarczego i dochodów ludności będą: rozwój sytuacji w sferze euro i kształtowanie się kursu złotego, możliwość pogorszenia koniunktury na rynkach wschodzących, tempo procesów inflacyjnych, stan krajowych finansów publicznych i budżetu centralnego oraz związana z tym skala i struktura niezbędnej konsolidacji fiskalnej. Istotny wpływ na rozwój polskiej gospodarki i dochodów ludności będzie miał również rozwój sytuacji gospodarczo-politycznej na Ukrainie.

W 2013 r. ceny detaliczne żywności i napojów bezalkoholowych rosły wolniej niż w roku poprzednim. W grudniu 2013 r., w porównaniu z grudniem 2012 r., zwiększyły się one o 1,5%, w tym ceny żywności o 1,7%, podczas gdy rok wcześniej wzrosły odpowiednio

o 3,9% i 4,0%. Najsilniej zwyżkowały ceny warzyw, artykułów mleczarskich i tłuszczów jadalnych. W stopniu nieco mniejszym od średniego wskaźnika zwiększyły się ceny ryb i przetworów rybnych. Nieznacznie wzrosły średnie ceny pieczywa i produktów zbożowych, wyrobów cukierniczych oraz mięsa i przetworów mięsnych. Spośród artykułów mięsnych podrożały głównie wędliny, przy spadku cen wszystkich rodzajów mięsa surowego, w tym zwłaszcza drobiowego. W grudniu 2013 r. mniej niż przed rokiem konsumenci płacili m.in. za cukier jaja, owoce cytrusowe, tłuszcze wieprzowe, oleje roślinne i margaryny. Niewielkiej redukcji uległy przeciętne ceny napojów bezalkoholowych. Spadkowi cen kawy, wód mineralnych i źródlanych towarzyszył wzrost cen herbaty, kakao i czekolady w proszku oraz soków, w tym głównie warzywnych.

Przewiduje się, że w 2014 r. w Polsce tempo wzrostu cen żywności będzie wyższe od notowanego w roku poprzednim. W grudniu 2014 r. łączne ceny detaliczne żywności i napojów bezalkoholowych mogą być średnio o 2,0-2,5% wyższe niż w grudniu 2013 r., wobec wzrostu o 1,5% odpowiednio rok wcześniej.

W I półroczu 2014 r. wzrost cen żywności będzie prawdopodobnie nieco niższy, a w ostatnich miesiącach bieżącego roku – wyższy od notowanego niż rok wcześniej. W czerwcu 2014 r. ceny żywności i napojów bezalkoholowych mogą być o ok. 1,5-2,0% wyższe niż w grudniu 2013 r., wobec wzrostu o 2,1% w analogicznym okresie przed rokiem. Ze względu na spodziewany wzrost produkcji oraz spowolnienie dynamiki eksportu owoców i warzyw, sezonowy spadek cen żywności w okresie letnim br. może być głębszy niż w 2013 r. W sierpniu 2014 r. ceny żywności i napojów bezalkoholowych mogą ukształtować się na poziomie zbliżonym do notowanego w grudniu 2013 r. W okresie wrzesień – grudzień 2014 r. mogą one wzrosnąć o ok. 2,0%, wobec wzrostu o 0,8% w analogicznym okresie 2013 roku.

Wzrostowi cen żywności w I połowie 2014 r. będzie sprzyjała rosnąca presja popytowa związana z systematyczną poprawą koniunktury krajowej, niekorzystna sytuacja podażowa na krajowym rynku warzyw (po nieudanych ubiegłorocznych zbiorach) oraz prognozowana znacząca zwyżka cen kawy i kakao. Na obniżenie tempa cenowych podwyżek oddziaływać będzie spodziewany spadek krajowych cen cukru oraz artykułów mięsnych i zbożowych, ograniczenie wzrostowej tendencji cen produktów mleczarskich, stabilizacja cen surowców rolniczych na rynkach światowych w warunkach braku istotnych szoków podażowych, przy wolno rosnącym popycie globalnym oraz ostabienie dynamiki eksportu.

Poprawa sytuacji na rynku pracy i przyspieszenie dynamiki wzrostu dochodów ludności będą stymulować wzrost cen żywności w drugiej połowie 2014 r., podtrzymywany dodatkowo przez możliwą zwyżkę cen cukru, zbóż i surowców oleistych na rynkach światowych. W kierunku ich stabilizacji oddziaływać będzie wzrost krajowej podaży artykułów rolno-spożywczych, w tym zwłaszcza owoców i warzyw oraz artykułów mięsnych i mleczarskich. Istotnym czynnikiem sprzyjającym wzrostowi cen żywności w całym 2014 r. będzie wzrost pozasurowcowych kosztów przetwórstwa i obrotu związany m.in. z podwyżką cen wody i gazu, wzrostem podatku od nieruchomości i stawek ZUS dla przedsiębiorców.

Głównymi czynnikami ryzyka dla realizacji prognozy cenowej, obok niepewności związanej z kształtowaniem się uwarunkowań agro-przyrodniczych, są: skala ożywienia gospodarczego i popytu konsumpcyjnego w Polsce, rozwój sytuacji makroekonomicznej w świecie i w strefie euro oraz powiązane z nią kształtowanie się kursu złotego do euro i dolara (aprecjacja/deprecjacja w zależności od napływu/odpływu kapitału zagranicznego), zmiany cen surowców rolnych i energetycznych na rynkach światowych, jak również szybkość zażegnania konfliktu rosyjsko-ukraińskiego oraz sytuacji kryzysowej na rynku mięsnym i mleczarskim związanej z ASF i ograniczeniami w eksporcie z Polski. Trudności z wywo-

zem na Wschód (głównie mięsa, serów, owoców i warzyw) mogą spowodować okresowe zwiększenie krajowej podaży i wyhamowanie dynamiki cen żywności. Niższy od zakładanego w ustawie budżetowej wzrost gospodarczy i konieczność zacieśnienia polityki fiskalnej mogą skutkować mniej optymistycznym rozwojem sytuacji dochodowej ludności, zmniejszeniem presji popytowej na rynku żywnościowym i spowolnieniem tempa wzrostu cen żywności w 2014 r. poniżej prognozowanego przez nas wskaźnika.

Oslabienie tempa wzrostu PKB i dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych w latach 2012-2013 spowodowało obniżenie realnej dynamiki spożycia indywidualnego. Z rachunków narodowych GUS wynika, że w 2012 r., w porównaniu z 2011 r., popyt konsumpcyjny sektora gospodarstw domowych, mierzony wielkością wydatków z dochodów osobistych, zwiększył się o 1,2%, wobec wzrostu o 2,6% odpowiednio rok wcześniej. Szacuje się, że w 2013 r. średnioroczna dynamika spożycia indywidualnego ukształtowała się na poziomie niższym niż w 2012 r. i wyniosła 0,8%. W I półroczu minionego roku, w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego., wzrost wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych (w cenach stałych) był minimalny (0,1%), a w II półroczu wyniósł 1,5% (w III kwartale – 1,0%, a w IV kwartale – 2,1%).

Malejącej dynamice wzrostu popytu konsumpcyjnego w ostatnich latach towarzyszył bezwzględny spadek popytu na żywność. W 2012 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, spożycie żywności i napojów bezalkoholowych w sektorze gospodarstw domowych (w cenach stałych) mierzone wielkością wydatków z dochodów osobistych uległo redukcji o 2,0%. Spadek ten był głębszy niż w 2011 r., kiedy wyniósł 1,2%. Spadkowa tendencja popytu na żywność utrzymała się prawdopodobnie w 2013 r. Szacuje się, że w minionym roku spożycie żywności i napojów bezalkoholowych w sektorze gospodarstw domowych (w cenach stałych) było o ok. 1,0% mniejsze niż w 2012 r.

W 2013 r. sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, w cenach stałych, była nieznacznie, bo o 0,3% większa niż w 2012 r. Niskiej dynamice sprzedaży żywności, napojów i wyrobów tytoniowych towarzyszył wydatny wzrost sprzedaży wszystkich grup towarów nieżywnościowych i usług, z wyjątkiem paliw, prasy, książek oraz sprzedaży w sklepach wyspecjalizowanych i pozostałej sprzedaży. W efekcie tempo wzrostu sprzedaży detalicznej ogółem wyniosło 2,5% i było podobne do notowanego przed rokiem (2,3%).

Można przypuszczać, że w 2014 r. sprzedaż detaliczna ogółem będzie rosła szybciej niż w 2013 r., ale powrót do dwucyfrowego wzrostu jest mało realny. Gospodarstwa domowe są obecnie zdecydowanie bardziej wyważone w podejmowaniu decyzji konsumpcyjnych niż przed spowolnieniem gospodarczym i wzrost ich skłonności do konsumpcji będzie się odbudowywał dłużej niż przy poprzednich osłabieniach koniunktury, tj. w latach 2001-2003 czy 2008-2009.

Z badań budżetów gospodarstw domowych wynika, że w okresie trzech pierwszych kwartałów 2013 r. całkowite nominalne wydatki gospodarstw domowych, w przeliczeniu na 1 osobę, były o 1,4% większe, a realne o 0,4% większe niż w analogicznym okresie przed rokiem. Przeciętne miesięczne nominalne wydatki gospodarstw domowych na żywność wzrosły o 0,4%, ale w ujęciu realnym zmalały o 1,6%. W I półroczu 2013 r. w gospodarstwach domowych ogółem realne wydatki żywnościowe były o 2,1% mniejsze niż w analogicznym okresie przed rokiem, a w III kwartale 2013 r. obniżyły się o 0,7% w stosunku do III kwartału 2012 r. Przyspieszenie dynamiki wzrostu płac i niewielkie spowolnienie tempa wzrostu cen żywności w IV kwartale 2013 r. (w ujęciu rocznym), wyhamowały spadek popytu na żywność w ostatnich miesiącach minionego roku. **Ocenia się, że w 2013 r. przeciętne miesięczne realne wydatki gospodarstw domowych na żywność były o ok. 1,0-1,2% mniejsze niż w 2012 roku.** Szacuje się, że w 2013 r. udział

wydatków na żywność w całkowitych wydatkach gospodarstw domowych wyniósł ok. 24,8% i był nieco mniejszy, niż rok wcześniej (25,1%). Było to efektem bezwzględnej redukcji popytu na żywność, przy wzroście popytu na towary nieżywnościowe i usługi. **Można przypuszczać, że w 2014 r. wydatki realne gospodarstw domowych na żywność wzrosną o 1,0-1,5% w porównaniu z rokiem poprzednim.** Możliwości zwiększenia wydatków w wymiarze nominalnym będą ograniczane przez wzrost kosztów utrzymania mieszkania, związany m.in. z przewidywaną podwyżką cen usług bytowych, podatków i opłat.

W 2013 r., podobnie jak w roku poprzednim, uwarunkowania rynkowe dla konsumentów żywności nie były korzystne. Relatywne podrożenie żywności, niska dynamika płac, trudna sytuacja na rynku pracy oraz wzrost popytu na towary nieżywnościowe i usługi deprecjonowały popyt na żywność. Spadkowi globalnego żywnościowego popytu, mierzonego realną wartością wydatków w sektorze gospodarstw domowych, towarzyszyły istotne zmiany jego rzeczowej struktury pod wpływem zróżnicowanej podaży i cen na rynkach poszczególnych produktów. Spadek produkcji i wzrost cen żywca wieprzowego, podtrzymały, obserwowaną w roku poprzednim, wzrostową tendencję cen detalicznych mięsa i wędlin wieprzowych, skutkującą zmniejszeniem się konsumpcji wieprzowiny oraz tłuszczów wieprzowych surowych i topionych. Efektem obniżenia się produkcji i zwiększenia eksportu była dalsza redukcja spożycia mięsa wołowego. W wyniku niekorzystnych zbiorów zmalała konsumpcja warzyw i ziemniaków. Wzrosło bilansowe spożycie mięsa drobiowego, ryb, mleka, jaj, cukru i tłuszczów roślinnych. Takie samo jak w 2013 r. było spożycie artykułów zbożowych, masła i owoców.

Przewiduje się, że w 2014 r., po czteroletnim okresie stabilizacji, zmaleje popyt na artykuły zbożowe. Spadkowi spożycia produktów zbożowych towarzyszyć będzie spadek spożycia ziemniaków. Oczekiwany w bieżącym sezonie wzrost produkcji warzyw możliwi zwiększenie ich spożycia. Wzrośnie przypuszczalnie konsumpcja owoców,

w tym głównie jabłek i cytrusów. Zwiększy się konsumpcja mięsa drobiowego, przy stabilizacji spożycia wołowiny. Spodziewany wzrost podaży żywca wieprzowego znajdzie odzwierciedlenie we wzroście konsumpcji mięsa i tłuszczów wieprzowych surowych i topionych, tj. smalcu i słoniny. Możliwy jest także nieznaczny wzrost konsumpcji masła i tłuszczów roślinnych. Wzrost produkcji mleka skutkować będzie zwiększeniem spożycia artykułów mleczarskich. Pod wpływem zwiększenia produkcji i redukcji cen wzrośnie spożycie jaj. Spadnie natomiast spożycie artykułów zbożowych, ryb i cukru.

W 2013 r. odnotowano nieznaczny wzrost aktywności gospodarczej w Unii Europejskiej, przy utrzymaniu się re-

cesji w strefie euro. Według danych Eurostatu w UE-28 PKB wzrósł realnie o 0,1% w porównaniu z rokiem poprzednim, wobec spadku o 0,4% w 2012 r. W UE-17 (strefa euro) PKB zmalał o 0,5%, po spadku o 0,7% w 2012 r. Niskie tempo wzrostu gospodarczego, negatywne zjawiska na rynku pracy i relatywne podrożenie żywności znalazły odzwierciedlenie w rozwoju popytu na żywność. W 2012 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, w UE-27 spożycie żywności mierzone realną wartością wydatków w sektorze gospodarstw domowych zmalało o 0,6% i można przypuszczać, że w 2013 r. uległo dalszej redukcji. Potwierdzają to dane Eurostat-u o sprzedaży detalicznej żyw-

ności, napojów i tytoniu, która w 2012 r. obniżyła się o 1,0%, a w 2013 r. o 0,8% (w cenach stałych).

Zmiany spożycia żywności w poszczególnych krajach unijnych były zróżnicowane. Istotnie zmalała konsumpcja żywności w południowych krajach Europy, szczególnie dotkniętych kryzysem oraz na Słowacji. Liderami jej wzrostów były natomiast Łotwa i Litwa, których gospodarki odradzają się po załamaniu w 2009 r.

Poprawa dynamiki produktu krajowego brutto, odnotowana w strefie euro i w UE-28 w drugiej połowie 2013 r., pozwala przypuszczać, że w 2014 r. spadkowa tendencja popytu na żywność będzie zahamowana.

SUMMARY

In 2013, the Polish economy was affected by unfavourable external conditions, despite the gradual improvement of the economic situation in the country. Last year, the GDP growth in Poland amounted to 1.6% (as compared to 2.0% in 2012) and grew in subsequent quarters. In the first and second quarter of 2013, real GDP grew by 0.5% and 0.8% respectively (as compared to the same periods of 2012), in the third quarter it increased by 1.9% (y/y), and in the fourth quarter remained at the level by 2.7% higher than previous year. Global economic situation and the situation in key eurozone economies, particularly in Germany, one of our largest trading partners, was conducive to economic recovery of Poland. The development of the Polish economy was inhibited mainly by: a significant reduction in the growth rate of absorption of EU funds and related public investment in relation to the settlement of the current EU financial perspective ending in 2015, fiscal tightening resulting in reduction of expenditure of public institutions and internal demand barrier generated by moderate wage growth, falling employment and declining consumer willingness to finance consumption at the expense of the savings rate.

2013 brought a difficult situation on the labour market. A small improvement was observed at the end of the year, but throughout 2013, the average employment in the enterprise sector (in units employing more than 9 persons) was about 1.0% lower than last year (against a growth of 0.1% in 2012). At the end of December 2013, the number of unemployed registered in labour offices amounted to 2,157.9 thousand and was by 21.1 thousand, i.e. by 2.0%, higher than in the same period of 2012. The registered unemployment rate in December 2013 stood at 13.4% and was the same as the year before. The percentage of long-term unemployed in the total number of unemployed increased – from 50.2% in December 2012 to 53.7% in December 2013.

The increase in labour supply exceeding the increase in demand for labour limited the pressure to increase wages. In 2013, as compared to the previous year, the average monthly gross salary in the national economy increased nominally by 3.4%, against an increase of 3.7% in 2012. Through low inflation its purchasing power increased by 2.5 %, while in the previous year increased by 0.1%. Average monthly

gross wages and salaries in enterprise sector were higher - nominally by 2.9% and in real terms by 2.0% higher than in 2012. Also real income from social benefits was higher than the previous year - the average monthly real pensions from non-agricultural social security system (gross) - by 4.4%, while real pensions of farmers (gross) - by 5.1%. The real value of allowances (unemployment, sickness, etc.) increased, too. The revenue situation of people working on private farms in agriculture has not changed considerably. decline in income from self-employment outside agriculture and the reduction in income from property had also an inhibitory effect on the growth rate of the fund purchasing power of households. In 2013, the value of remittances from people working abroad decreased as well. The real value of consumer loans in the banking system increased, though, due to both easing the criteria and conditions for granting loans and lowering the cost of the loan through the reduction of margins and reduction of interest rates and the simultaneous intensification of demand for credit. **It is expected that in 2013 the total real gross income at one's disposal in the households sector was higher by approx. 1,9% than in 2012, when they grew by only 0,1%.**

The draft Budget Act for 2014 expected an increase in real GDP at the level of 2.5% (against 1.6% in 2013) and an increase in the annual average level of prices of consumer goods and services by 2.4% (against 0.9% in 2013). No significant improvement in terms of employment growth and the unemployment rate is expected. According to the assumptions of the draft Act, the average employment in the national economy and the corporate sector in 2014 will be slightly (by 0.1%) lower than the previous year, the number of registered unemployed is expected to rise by 0.2% and the unemployment rate at the end of the year should amount to at the same level as in the corresponding period of 2013. The increase in average monthly real wages in the whole economy is estimated at 1.0%, and the corporate sector - 1.1%. A relatively small increase in the average real wage will be affected primarily by the difficult situation on the labour market, reducing the wages and salaries fund in the public administration sector and accelerating inflation. It is assumed that in 2014 the social spending of the public finance sector (mainly spent on pensions) will be nominally by 4.1% higher than in the previous year. According to the draft Budget Act, a nominal increase in the average monthly pensions from non-agricultural social security system may amount to 1.6%, and in real terms - 0.5%.

The expected improvement of the economic situation in 2014 provides an opportunity for a revival in private consumption which is the main component of domestic demand. According to the draft Budget Act, in 2014 total consumption is expected to increase by 1.6%, including 2.1% for individual consumption, with the stabilisation of public consumption. The growth in private consumption will foster low inflation, low interest rates, stabilisation of the labour market and a gradual improvement in consumer sentiment. Zero growth rate of public consumption is the result of continuing consolidation measures aimed at reducing the public sector deficit.

As a result of the expected recovery in private consumption, increase in business investment and public investment financed by both the State budget and EU

structural funds from the new perspective (2014-2020), the average annual GDP growth rate may be slightly higher than projected by Ministry of Finance. It can be assumed that in 2014, along with the economic recovery, the income of the population living from self-employment will increase faster than in the previous year. However, due to persistent negative trends in the labour market determinants of wage growth, projected slowdown in the growth of income of pensioners, increase in the fiscal burden, freezing the wages and salaries in the public administration sector and accelerating inflation, the prospects for significant improvement in the income situation of households in 2014 are not realistic. Expectations of basic macroeconomic variables in the economy simulations suggest that **in 2014, real gross disposable income in the household sector will be at the level of 2.0-2.5% higher than that recorded in 2013. The growth will therefore be slightly higher than that recorded in the previous year, when it amounted to 1.9%. Under these conditions, one can expect a slight recovery in demand for food.**

In 2014, important factors determining economic growth and income include: developments in the EUR and PLN exchange rate, possibility of deterioration of the economic situation in emerging markets, the rate of inflation processes, condition of national public finances and the central budget and the related scale and structure of necessary fiscal consolidation. economic and political situation in Ukraine will also have significant impact on the development of the Polish economy and population income.

In 2013, retail prices of food and non-alcoholic beverages grew more slowly than in the previous year. In December 2013 compared with December 2012, they increased by 1.5%, including food prices by 1.7%, while in the previous year the increased by 3.9% and 4.0% respectively. The strongest growth was recorded in the prices of vegetables, dairy products and fats. The prices of fish and fish products increased to the extent slightly less than the average. Average prices of bread and cereals, confectionery and meat and meat

products also slightly increased. Among the meat articles prices rose mainly for processed meats, while all types of raw meat, especially poultry recorded a decline in prices. In December 2013, consumers paid less than a year ago, inter alia, for sugar, eggs, citrus fruits, pork fats, vegetable oils and margarine. A slight reduction in the average prices was recorded also in the case of soft drinks. The fall in coffee prices, mineral and spring waters was accompanied by higher prices of tea, cocoa and chocolate powder and juices, mainly vegetables.

It is expected that in 2014, the growth rate of food prices in Poland will be higher than that recorded in the previous year. In December 2014, the total food retail prices of soft drinks may be on average 2.0-2.5% higher than in December 2013, against an increase of 1.5% a year earlier.

In the first half of 2014, the increase in food prices is likely to be somewhat lower, and in the last months of the year - higher than that recorded a year earlier. In June 2014, the prices of food and non-alcoholic beverages may be about 1.5-2.0% higher than in December 2013, against an increase of 2.1% in the same period a year ago. Due to the expected increase in production and a slowdown in exports of fruit and vegetables, seasonal decline in food prices during the summer of this year may be deeper than in 2013. In August 2014, the prices of food and non-alcoholic beverages can form at a level similar to that recorded in December 2013. In the period September - December 2014, they may increase by approximately 2.0%, against an increase of 0.8% in the same period of 2013.

The rise in food prices in the first half of 2014 will result from the growing demand pressures related to the systematic improvement of the national economic situation, unfavourable supply situation in the domestic market in vegetables (after the failure of last year's harvest) and from the predicted significant increase in prices of coffee and cocoa. The lower

price growth rate may result from the expected fall in domestic prices of sugar and meat and cereal products, reduction of the upward trend in the prices of dairy products, stabilization of prices of agricultural raw materials on world markets in the absence of significant supply shocks, the slow growing global demand and a slowdown in exports.

The improvement in the labour market and accelerated growth of population income will stimulate the growth of food prices in the second half of 2014, supported further by the possible higher prices of sugar, cereals and oilseeds commodities on global markets. Stabilisation may be supported by an increase in the domestic supply of agri-food products, especially fruits and vegetables as well as meat and dairy products. An increase in non-raw materials processing and marketing costs related to, among others, the rise in the price of water and gas, the increase in property tax and social security rates for entrepreneurs may constitute an important factor contributing to the increase in food prices throughout 2014.

The main risk factors for the implementation of price forecasts, in addition to the uncertainty associated with the evolution of agro-natural conditions include: the scale of the economic recovery and consumer demand in Poland, development of the macroeconomic situation in the world and in eurozone and the associated PLN exchange rate against the EUR and the USD (appreciation/depreciation depending on the inflow/outflow of foreign capital), changes in the prices of agricultural and energy markets, as well as the time needed for the settlement of the Russian-Ukrainian conflict and crisis on the meat and milk market associated with the ASF and restrictions on the export from Poland. Difficulties in exports to the East (mainly meat, cheese, fruit and vegetables) can cause temporary increase in domestic supply and slowdown in food prices' growth dynamics. Economic growth lower than projected in the budget act and the need for fiscal tightening may result in less optimistic development of income situation of the population, a reduction

in demand pressures on the food market and the slowdown in the food prices' growth rate in 2014 below the level that was forecast for the indicator.

The slowdown in GDP and disposable income of households in 2012-2013 resulted in a reduction of the real growth rate of private consumption. The CSO national accounts show that in 2012, as compared to 2011, demand for household consumption, measured in terms of expenditure from personal income, increased by 1.2%, against an increase of 2.6% respectively in the previous year. It is estimated that in 2013 the average annual growth in private consumption remained at a lower level than in 2012 and amounted to 0.8%. In the first half of last year, as compared with the same period the previous year, an increase in household consumption (in fixed prices) was minimal (0.1%), and in the second half of the year amounted to 1.5% (in the third quarter - 1.0% in the fourth quarter - 2.1%).

Decreasing growth rates in consumer demand in recent years was accompanied by an absolute decline in demand for food. In 2012, as compared to the previous year, the consumption of food and non-alcoholic beverages in the household sector (in fixed prices), measured by the amount of expenditure of personal income, has been reduced by 2.0%. This decline was deeper than in 2011, when it amounted to 1.2%. The downward trend in the demand for food is likely to have been maintained in 2013. It is estimated that in the past year, the consumption of food and non-alcoholic beverages in the household sector (in fixed prices) was about 1.0% lower than in 2012.

In 2013, the retail sale of food, beverages and tobacco, in enterprises employing more than 9 persons, in fixed prices, was slightly (by 0.3%) higher than in 2012. Low dynamics of sales of food, beverages and tobacco was accompanied by a considerable increase in sales of all groups of non-food goods and services, excluding fuel, newspapers, books, and sales in specialised stores and other sales. As a result, the growth

rate of total retail sales amounted to 2.5% and was similar to that recorded in the previous year (2.3%).

It can be assumed that in 2014, total retail sales will grow faster than in 2013, but a return to double-digit growth is unrealistic. Households are now much more balanced in terms of consumer decision-making processes than before the economic downturn and the increase in their propensity to consume will be recovering longer than in previous economic dips, i.e., 2001-2003 and 2008-2009.

Household budget surveys indicate that in the first three quarters of 2013, the total nominal household spending, per capita, was 1.4% higher and in real terms about 0.4% higher than in the corresponding period of the previous year. Average monthly nominal household expenditure on food increased by 0.4%, but in real terms decreased by 1.6%. In the first half of 2013, total real household food expenditures were 2.1% lower than in the corresponding period of the previous year, and in the third quarter of 2013 decreased by 0.7% compared to the third quarter of 2012. Acceleration of wage growth and slight slowdown in food prices' increase in the fourth quarter of 2013 (annually), slowed the decline in demand for food in the last months of the previous year. **It is estimated that in 2013 the average monthly real household spending on food was about 1.0-1.2% less than in 2012.** It is estimated that in 2013, the share of food in total household expenditure amounted to approximately 24.8% and was slightly lower than the previous year (25.1%). This was due to an absolute reduction in demand for food, accompanied by an increase in demand for non-food goods and services. **It can be assumed that in 2014, real household spending on food will increase by 1.0-1.5% as compared to the previous year.** Opportunities to increase expenditure in nominal terms will be limited by the increase in the cost of living, associated, among others, with the expected rise in the price of domestic services, taxes and duties.

In 2013, as in the previous year, market conditions for food consumers were not favourable. The relative rise in food prices, low growth of wages and salaries, difficult situation on the labour market and growing demand for non-food goods and services debased the demand for food. The decline in global food demand, measured in the real value of expenditure in the household sector, was accompanied by significant changes in its physical composition under the influence of a diverse supply and market prices of individual products. The decrease in production and increase in the price of pork, maintained last year's growth trend in retail prices of pork meat and sausages, resulting in a decrease in the consumption of pork and raw and processed pork fat. The decrease in production and increase in exports resulted in a further reduction of the consumption of beef. As a result of unfavourable harvest, consumption of vegetables and potatoes dropped. Balance consumption of poultry meat, fish, milk, eggs, sugar and fats increased. The consumption of cereal products, butter and fruit remained the same as in 2013.

It is expected that in 2014, after four years of stability, demand for cereal-articles will decrease. The drop in consumption of cereal products will be accompanied by decrease in the consumption of potatoes. The growth of vegetable production expected in the current season will make the increase in their consumption possible. The consumption of fruit, mainly apples and citrus fruit is also expected to increase. The consumption of poultry meat should increase, while the consumption of beef should stabilise. The expected increase in the supply of live pigs will be reflected in the increased consumption of meat and raw and processed pork fat, such as lard and speck. A slight increase in the consumption of butter and vegetable fats is also possible. An increase in milk production will result in an increase in the consumption of dairy products. Under the influence of increasing production and decreasing prices, consumption of eggs will also grow. The consumption of cereal products, fish and sugar is expected to fall, however.

In 2013 there was a slight increase in economic activity in the European Union, despite the ongoing recession in the eurozone. According to Eurostat, the EU-28 GDP grew in real terms by 0.1% as

compared to the previous year, against a decline of 0.4% in 2012. In the EU-17 (the eurozone) GDP decreased by 0.5%, after falling by 0.7% in 2012. The low economic growth, negative phenomena in the labour market and the relative rise in food prices are reflected in the development of food demand. In 2012, as compared to the previous year, food intake measured by the real value of spending in the household sector declined by 0.6% in the EU-27, and it can be assumed that in 2013 it reduced even further. This is confirmed by Eurostat data concerning retail sales of food, beverages and tobacco, which in 2012 fell by 1.0%, and in 2013 by 0.8% (in fixed prices).

Changes in food consumption varied in individual EU countries. Food consumption in southern European countries decreased significantly, especially affected by the crisis and Slovakia. Increases in Latvia and Lithuania were the highest – those economies are recovering after the collapse in 2009.

Improved gross domestic product growth of the eurozone and the EU-28 in the second half of 2013, suggests that in 2014, the downward trend in the demand for food will be inhibited.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie - Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 636 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna wersji papierowej lub elektronicznej 1 egz. w 2014 r. (1 numer) wynosi 21 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przesyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433

W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wierne odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Prenumerata Analizy (1 zeszyt) w 2014 roku wynosi 21 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-46-36
e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>